

Л. М. Акімова¹, К. М. Майстренко², О. О. Акімов²

¹ Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна

² Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ДІТЕЙ-СИРІТ В УКРАЇНІ

Здійснено дослідження та аналізу програм державних соціальних гарантій для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з метою оцінення їхньої ефективності та областей для потенційного удосконалення. Обговорено ключові аспекти цих програм, включаючи фінансові виплати, доступ до освіти та медичних послуг, житлові ініціативи, правову підтримку, та механізми підтримки після виходу з інтернатних закладів. Незважаючи на наявність широкого спектра ініціатив, виявлено області, які потребують удосконалення, зокрема у забезпеченні більшої інтегрованості послуг, підвищенні якості освітніх та медичних послуг, та зміцненні підтримки в перехідний період після інтернату. Наголошено на критичній ролі цих програм у забезпеченні необхідної підтримки цільових груп, спрямованої на їхній повноцінний розвиток та соціалізацію, а також сформульовано рекомендації щодо оптимізації існуючих механізмів державних соціальних гарантій. З'ясовано, що потрібен системний підхід до вирішення проблем дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, вказуючи на важливість поєднання різних видів підтримки для забезпечення їхнього фізичного, психологічного, освітнього та соціального благополуччя. Акцентовано увагу на потребі постійного моніторингу та оцінення цих програм з метою своєчасного виявлення та усунення недоліків, а також адаптації до змінюваних потреб суспільства та цільових груп. Встановлено, що потрібен більш активний внесок з боку уряду, неприбуткових організацій та місцевих громад у поліпшення та розширення програм соціального захисту, з метою забезпечення умов для того, щоб кожна дитина могла вести достойне життя та мати перспективне майбутнє.

Ключові слова: соціальні програми, діти-сироти, інтегрований підхід, захист прав, ефективність.

Вступ

Постановка проблеми. Проблема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є багатогранною і потребує комплексного та інтегрованого підходу. Перед дітьми постають з численні виклики, зокрема обмежений доступ до якісної освіти, здоров'я, стабільного житла та соціальних послуг, які сприяють їх повноцінній інтеграції в суспільство. Без належної підтримки вони ризикують залишитися на периферії суспільства, з обмеженими можливостями для особистісного та професійного розвитку.

Однією з ключових проблем є відсутність цілісної системи підтримки, що адресує усі потреби дитини. Часто програми соціальної підтримки фокусуються на ізольованих аспектах добробуту, не забезпечуючи координованого підходу, що враховує різні грані життя дитини. Також недостатньо уваги приділяють періоду після виходу з інтернатних установ, коли молодь особливо вразлива та потребує додаткової підтримки для соціалі-

зації, навчання, забезпечення житлом і знаходження роботи.

Мета дослідження – провести глибокий аналіз та оцінення існуючих програм державних соціальних гарантій, призначених для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі оцінення ефективності державних програм соціальної підтримки для дітей-сиріт в Україні досліджували такі науковці, як: Г. Голубчик, Т. Тищенко, А. Дакал, Л. Лабенська, В. Савич, С. Роєнко та інші.

Результати дослідження та їх обговорення

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі в нашій країні, державна соціальна підтримка для дітей-сиріт забезпечується через різні програми, які орієнтовані на захист їх прав та інтересів, забезпечення належних умов для життя, навчання та розвитку. Проте ефективність цих програм часто залишається під великим

Інформація про авторів:

Акімова Людмила Миколаївна, д-р наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України, кафедра трудових ресурсів і підприємництва. Email: l_akimova@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-2747-2775>

Майстренко Катерина Миколаївна, канд. наук з державного управління, доцент, кафедра публічного адміністрування. Email: kate.maistr@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8586-9271>

Акімов Олександр Олексійович, д-р наук з державного управління, професор, Заслужений економіст України, кафедра публічного адміністрування. Email: 1970aaa@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-9557-2276>

Цитування за ДСТУ: Акімова Л. М., Майстренко К. М., Акімов О. О. Оцінка ефективності державних програм соціальної підтримки для дітей-сиріт в Україні. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 3/4(76/77). Львів: НЛТУ України, 2023. С. 19–22.

Citation APA: Akimova, L. M., Maistrenko, K. M., & Akimov, O. O. (2023). Assessment of the efficiency of state programs of social support for orphans in Ukraine. *Efficiency of public administration*, 3/4(76/77), 19–22. <https://doi.org/10.36930/507602>

питанням, оскільки не завжди досягаються очікувані результати, а деякі діти продовжують залишатися на периферії суспільного життя.

Варто наголосити, що питанню соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, належить особливе місце у державній політиці. Ситуація з дитячою бідністю та соціальним сирітством є викликом не лише для суспільства загалом, але й для держави, що прагне забезпечити кожній дитині права та можливості для повноцінного розвитку. Утім, глобальні соціально-економічні виклики, які постали у минулі десятиліття, зумовили необхідність більш системного та комплексного підходу до організації державної підтримки найбільш вразливих верств населення, зокрема дітей-сиріт [16].

Розуміння вагомості цього виклику спонукало український уряд до розроблення та впровадження різноманітних програм, які мають за мету не лише забезпечення базових потреб таких дітей, але й створення умов для їхньої соціальної адаптації, освіти та інтеграції у суспільство. Кожна із цих програм розроблена з урахуванням конкретних потреб дитини та спрямована на формування здорового основи для її майбутнього.

Варто розглянути ключові державні програми та ініціативи, що функціонують в Україні з метою підтримки дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Програми державних соціальних гарантій створені з метою забезпечення базових соціальних прав та потреб дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вони реалізуються через різні механізми та інструменти, основними з яких є:

- *щомісячні грошові виплати*: держава забезпечує регулярні виплати на утримання та розвиток дитини. Обсяг таких виплат залежить від віку дитини та інших обставин (наприклад, наявності інвалідності);
- *компенсації за житло*: дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, надається пільгове житло або компенсації за оренду житла. Вони мають пріоритет

Таблиця. Програма соціального опікування та виховання для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Компонент програми	Опис
Прийомні сім'ї	надання дому для дітей, які не можуть жити з біологічними сім'ями. Підтримка, навчання та стабільне оточення забезпечуються прийомними батьками, які проходять спеціальну підготовку
Дитячі будинки сімейного типу	менші, більш сімейно-орієнтовані установи, що забезпечують стабільне та підтримуюче середовище. Вихователі виступають у ролі замісників батьків
Підтримка розвитку	доступ до психотерапії, освітніх ресурсів, дозвілених активностей, програм саморозвитку та соціалізації. Зосередження на індивідуальних потребах для забезпечення емоційного, соціального, та освітнього розвитку
Після опікування	підтримка молоді, яка виходить з системи опікування; допомога у навчанні, знаходженні роботи, житла та інших аспектах переходу до самостійного життя

Примітка: таблицю модифіковано.

Отже, ефективні програми соціального опікування та виховання розробляють з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини, їхніх інтересів, талантів, а також будь-яких спеціальних потреб, з метою забезпечити найкращі можливості для здорового розвитку та щасливого майбутнього.

Доречно наголосити, що освітні програми для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спрямовані на забезпечення рівних можливостей та доступу до якісної освіти, що може допомогти їм успішно інтегруватися в суспільство та ринок праці в майбутньому.

Держава або благодійні організації можуть покривати витрати на навчання в загальноосвітніх школах, коледжах або університетах, зокрема – на забезпечення

щодо отримання житла в державних та комунальних програмах;

- *компенсації за комунальні послуги*: щоб полегшити фінансове навантаження на дитину, держава забезпечує часткове або повне відшкодування вартості комунальних послуг;
- *стипендії для студентів*: дітям-сиротам, які продовжують свою освіту у професійних або вищих навчальних закладах, надається місячна стипендія. Розмір такої стипендії зазвичай вищий за стандартний для інших студентів;
- *соціальні послуги*: крім грошових виплат, діти можуть отримувати доступ до різних соціальних служб, таких як психологічна підтримка, курси професійної орієнтації [9, с. 59-65].

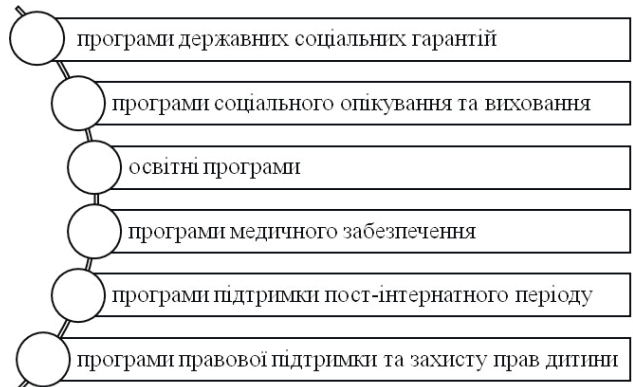

Рисунок. Державні програми і ініціативи, спрямовані на соціальну підтримку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Примітка: складено та узагальнено на основі аналізу джерела [12, с.118-122].

Як вважає С. Роєнко [14], програми соціального опікування та виховання мають велике значення для дітей, які були позбавлені батьківського піклування. Ці програми намагаються надати стабільне та підтримуюче середовище, яке може замінити традиційне сімейне виховання.

необхідних навчальних матеріалів, таких як книги, форма, електроніка для навчання тощо. Особливу увагу приділяють соціалізації дітей, розвитку їхніх комунікативних навичок та адаптації до шкільного життя, зокрема – психологічній підтримці, груповій активності, екскурсіям та іншим заходам, які сприяють соціальному розвитку [4; 6].

Варто додати, що ці програми допомагають підліткам розуміти свої інтереси та потенційні кар'єрні шляхи, а також забезпечують тренінги, стажування або професійні курси для розвитку конкретних навичок. Професійні консультанти або наставники можуть співпрацювати з дітьми, допомагаючи їм у плануванні кар'єри та виборі освітнього шляху. Врахування специфічних потреб кожної дитини, особливо тих, хто має особливі

освітні потреби або важкі життєві обставини. Це може включати індивідуальні навчальні плани, наставництво або спеціальні освітні послуги, надання стипендій, грантів або інших фінансових стимулів для заохочення навчання та винагороди за академічні досягнення [10; 11]. Це може також сприяти відвідуванню вищих навчальних закладів або участі у спеціалізованих програмах. Надання доступу до психологів, терапевтів, груп самопомогі, які можуть допомогти дітям обробляти травми, стрес та інші психологічні виклики, пов'язані з відсутністю батьківського піклування [15].

Ці програми розроблені таким чином, щоб забезпечити дітям, що опинились у складних життєвих обставинах, можливість для особистісного та професійного розвитку, яких вони б не мали в інших умовах.

Доцільно зазначити, що на погляд вітчизняних вчених Л. Лабенського та В. Савича [12, с.118-122], програми медичного забезпечення для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є критично важливими, оскільки вони забезпечують основні медичні послуги цій уразливій категорії населення. Діти мають право на широкий спектр медичних послуг без будь-якої оплати, включаючи первинну медико-санітарну допомогу, спеціалізовані консультації, лабораторні тести, медичне обстеження, ліки та хірургічні втручання тощо.

Здійснюються періодичні медичні огляди для моніторингу здоров'я дітей, раннього виявлення та лікування можливих захворювань або медичних станів. Щеплення проводять відповідно до національного календаря вакцинації для запобігання захворюванням, яким можна запобігти вакцинацією. У разі необхідності діти можуть отримати повний спектр медичних послуг у стаціонарі або вдома, включаючи невідкладну допомогу, планові операції, реабілітаційні послуги тощо. Оскільки багато дітей, позбавлених батьківського піклування, можуть мати травматичний досвід, вони також мають доступ до психологів і психіатрів для оцінювання та лікування можливих психічних розладів [5; 7]. Для дітей з особливими потребами або хронічними захворюваннями можуть бути доступні спеціалізовані програми догляду та лікування, які спрямовані на покращення якості їхнього життя.

Отже, ці програми спрямовані на те, щоб гарантувати, що діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, отримують необхідний рівень медичної допомоги, який є відповідним для їхнього віку та стану здоров'я.

Окремо варто зазначити, що програми підтримки пост-інтернатного періоду створені, щоб допомогти молодим людям, які вийшли з системи інтернатних установ (дитячих будинків), адаптуватися до самостійного життя. Ось деякі аспекти цих програм:

- *соціалізація*: ці програми надають молоді навички міжособистісного спілкування та інші соціальні навички, необхідні для повноцінного життя у суспільстві. Це, зокрема, тренінги з комунікації, розвитку емоційного інтелекту, а також курси з підвищення самооцінки та самовпевненості;
- *освіта та професійна підготовка*: молодим людям пропонують різноманітні освітні програми, включаючи професійну підготовку та курси, щоб допомогти знайти стабільну роботу та побудувати кар'єру. Допомога також може надаватися у формі консультацій з планування кар'єри та пошуку роботи;
- *підтримка з житлом*: оскільки виходячи з дитячих будинків, не всі мають місце для життя, ці програми можуть забезпечити тимчасове житло, а також допомогу в отриманні

постійного місця проживання. Для цього надають фінансові субсидії на оренду квартири або допомогу в отриманні власного житла;

- *психологічна підтримка*: багато хто з молоді, що виходять з дитячих будинків, можуть мати психологічні проблеми через пережиті травми. Програми підтримки надають доступ до психологів та терапевтів, які можуть допомогти їх подолати;
- *юридична та фінансова консультація*: ці молоді люди часто потребують допомоги у навігації складними юридичними та фінансовими питаннями, зокрема щодо управління особистими фінансами, законодавства про працю, права орендарів тощо [15].

Кожна з цих ініціатив важлива для того, щоб молоді люди, які залишили дитячі будинки, мали ресурси та підтримку, необхідні для успішної адаптації до самостійного життя та продуктивної участі у суспільстві.

Варто наголосити, що програми правової підтримки та захисту прав дитини є важливою частиною соціальної системи допомоги, яка спрямована на оборону та підтримку дітей-сиріт або дітей, які опинились без піклування батьків [1; 2]. Ці програми забезпечують дітям доступ до правових ресурсів та захисту, які можуть бути недоступними для інших груп населення.

Крім цього, що надання безкоштовних консультацій з правових питань, таких як права на спадщину, особисті документи, доступ до освіти та медичного обслуговування, а також представництво в суді. Юридична підтримка та представництво дітей у правових справах, включаючи сімейні спори, опіку та піклування, та зловживання або знущання. Спостереження за ситуаціями, де можуть порушуватися права дитини, і реагування на такі випадки, включаючи негайні заходи для захисту дитини від насильства, експлуатації або зловживань.

Важливими є організація семінарів, тренінгів та надання інформаційних матеріалів для поширення знань серед дітей та підлітків про їхні права та про те, як їх захистити, допомога дітям у взаємодії з різними державними органами та установами, наприклад, під час оформлення документів, отриманні соціальних виплат тощо [3], здійснення тиску на політичний рівень для поліпшення законодавства та політик, що стосуються дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також підвищення свідомості суспільства щодо цих питань [13].

Крім того, ці ініціативи, програми правової підтримки та захисту прав дитини сприяють тому, щоб діти-сироти та ті, хто позбавлений батьківського піклування, мали потрібні ресурси для захисту своїх прав та інтересів.

Отже, на основі досліджених аспектів програм державних соціальних гарантій для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, можна дійти висновку, що хоча вже існує широкий спектр ініціатив та служб, призначених для захисту та підтримки цієї вразливої категорії населення, не варто зупинятися на досягнутому.

Висновок

Отже, проаналізувавши зазначене, можна дійти висновку, що програми державних соціальних гарантій відіграють критично важливу роль у захисті та підтримці дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Через комплексний підхід, який охоплює фінансову підтримку, доступ до освіти, медичного обслуговування, правової допомоги, а також підтримку в пост-інтернатний період, ці програми забезпечують цільові

групи необхідними ресурсами та можливостями для повноцінного розвитку та соціалізації. Вони не лише відповідають на актуальні потреби цих дітей, але й сприяють формуванню міцного фундаменту для їхнього майбутнього, допомагаючи їм стати незалежними, впевненими у собі громадянами.

Список використаної літератури

1. Sukhova, K., Borodin, Y., Tarasenko, T., & Komarova, K. (2022). Organizational mechanism of state management of social services in territorial communities. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 12(1), XXVII, 188-192.
2. Venediktov, V., Boiko, V., Kravchenko, I., & Tyshchenko, O. (2021). European standards of mediation in civil disputes and their implementation in Ukraine: theory and practice. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 11(2), XXI, 25-29.
3. Zapara, S., Pronina, O., & Lohvinenko, M. (2021). Legal regulation of the land market: European experience and Ukrainian realities. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 11(2), XXI, 18-24.
4. Акімов, О. О. (2014). Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. *Державне управління: теорія та практика*, 1, 181-188.
5. Акімов, О. О. (2018). Концепт системогенезу професійної діяльності державних службовців. *Інвестиції: практика та досвід*, 23, 133-138. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.23.133>
6. Акімов, О. О. (2018). Функціональні чинники системогенезу професійної діяльності державних службовців. *Інвестиції: практика та досвід*, 24, 68-74. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.24.68>
7. Акімов, О. О. (2019). Робастність системи професійної діяльності державних службовців: системогенезний контекст. *Інвестиції: практика та досвід*, 5, 104-109. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.5.104>
8. Голубчик, Г., & Тищенко, Т. (2009). Трансформація системи соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: організаційно-правові аспекти. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09ggdopa.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09ggdopa.pdf) (дата звернення: 10.10. 2023).
9. Дакал, А. (2016). Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 3(30), 59-65.
10. Докієнко, Л. та ін (2011). Інвестиційний менеджмент. Київ: Академвидав, 408 р.
11. Клименко, В. (2015). Фінансовий ринок: навчальний посібник. За ред. Павлова В.І та ін. Київ: "Центр учбової літератури", 358 р.
12. Лабенська, Л. Л., & Савич, В. О. (2018). Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. *Право і суспільство*, 21, 118-122.
13. Пліско, Є., & Тищенко, В. Аналіз сучасного стану соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 17(2). URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/259992/256359>
14. Росенко С. (2020). Соціально-правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 1(4). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2020_4/7.pdf
15. Сьомін О. (2020). Правові засади влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: проблемні питання та напрями вирішення. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 5. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/5/tom_1/16.pdf
16. Цибулько, Л. Г., & Ахтирська, К. В. (2019). Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківської опіки, у Бельгії. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 1(324). [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-1\(324\)-1-138-144](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-138-144)

L. M. Akimova¹, K. M. Maistrenko², O. O. Akimov²

¹ National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine

² Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine

ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF STATE PROGRAMS OF SOCIAL SUPPORT FOR ORPHANS IN UKRAINE

The article is devoted to the study and analysis of state social security programs for orphans and children deprived of parental care in order to assess their effectiveness and areas for potential improvement. Key aspects of these programs are discussed, including financial benefits, access to education and health services, housing initiatives, legal support, and post-residential support mechanisms. Despite the presence of a wide range of initiatives, areas that need improvement have been identified, in particular in ensuring greater integration of services, improving the quality of educational and medical services, and strengthening support during the transition period after boarding school. It emphasizes the critical role of these programs in providing the necessary support to target groups, aimed at their full development and socialization, and also formulates recommendations for optimizing the existing mechanisms of state social guarantees. It was found that a systematic approach to solving the problems of children who found themselves in difficult life circumstances is necessary, indicating the importance of combining different types of support to ensure their physical, psychological, educational and social well-being. It is emphasized that attention should be paid to constant monitoring and evaluation of these programs with the aim of timely identification and elimination of shortcomings, as well as adaptation to the changing needs of society and target groups. It is established that there is a need for a more active contribution from the government, non-profit organizations and local communities in the improvement and expansion of social protection programs, in order to ensure the conditions for every child to lead a dignified life and have a promising future.

Keywords: social programs; orphans; integrated approach; protection of rights; efficiency.